

OHRANJANJE NARAVE V ZASEBNIH GOZDOVIH POSAVJA

CONSERVATION OF NATURE IN PRIVATE FORESTS OF THE POSAVJE REGION

Hrvoje Teo ORŠANIČ

Prejeto/Received: 1. 2. 2007

Ključne besede: zasebna last gozda, pomen gozda za lastnika, možnosti ohranjanja narave, predlogi izboljšav stanja

Key words: privately owned forest, the forest's significance for its owner, possibility of nature conservation, proposals for how to improve the present state of affairs

IZVLEČEK

Na opazovanem območju prevladujejo gozdovi v zasebni lasti. Iskali in analizirali smo dejavnike, ki oblikujejo lastnikov odnos do gozda kot dela lastnine in možnosti ohranjanja narave pri gospodarjenju z zasebnimi gozdovi. Odločitve lastnikov o gospodarjenju z njihovim gozdom so vsekakor pomembne tudi za varstvo narave. Anketirali smo 460 lastnikov gozdov, živečih na podeželju Posavja (brežiško gozdnogospodarsko območje). Rezultati kažejo, da je odnos anketiranih lastnikov do gozda še vedno predvsem instrumentalen. Najmočnejše je izražen interes po lesu za kurjavo. Anketirani lastniki gozdov slabo poznajo predpise s področja varstva narave in gozdarstva, slabo poznajo redke in ogrožene vrste, o lastnem gozdu nimajo nikakršnih strokovnih informacij, za ohranjanje narave pomembnih del načrtno ne opravljajo.

Za izboljšanje stanja predlagamo vzpostavitev tesnejšega sodelovanja v prostoru prisotnih javnih institucij (ZGS, ZRSVN, KGZ), vpeljavo sistematičnega obveščanja in izobraževanja lastnikov o lokalnem varstvu narave, vzpostavitev sistema finančnega stimuliranja lastnikov v smislu subvencioniranja in davčnih olajšav za potrebna naravovarstvena dela, vpeljavo certificiranja lesa tudi za les iz zasebnih gozdov ter vzpostavitev naravovarstvenega nadzora in pospeševanje združevanja lastnikov gozdov v interesna društva lastnikov gozdov.

ABSTRACT

In the studied area, privately owned forests prevail. We searched for and analysed the factors that actually shape the owners' attitude towards the forests as part of the property and a possibility of nature conservation while managing privately owned woods. The owners' decisions as to the management of their own forests are no doubt significant for nature conservation as well. The prepared questionnaires were sent to 460 forest owners living in the Posavje region (Brežice Forest Enterprise). The results show that the attitude of the questioned owners towards their forests is still predominantly instrumental. They showed most interest in fuel wood. The questioned owners are not well acquainted with the regulations from the sphere of nature conservation and forestry, the same as with rare and endangered species. They have no professional information for their own forests, and carry out no planned works significant for nature conservation.

In order to improve the present state of affairs we propose a tighter cooperation between various public institutions functioning in this area (Slovene Forest Service, Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation, Chamber of Agriculture and Forestry), introduction of systematic informing and education of the owners as far as local nature conservation is concerned, establishment of a system for financial stimulation of the owners in the sense of their subsidising and tax relief for the necessary nature-conservancy works, introduction of wood certification also for the products from privately owned forests, as well as establishment of nature-conservancy control and stimulating forest owners to integrate in forest owners' societies of interest.

1. UVOD

Svetovna listina Združenih narodov o naravi se začne takole: »Vsaka oblika življenja je edinstvena in zasluži spoštovanje, ne glede na vrednost, ki jo predstavlja za človeka«. S tem stavkom je lepo opisan nastajajoči postmoderna ne-antropocentrični pogled na naravo, ki poudarja njeno intrinzično vrednost.

Z razvojem družbe, razmejitvami ter urejanjem prostora in lastniških razmerij so gozdovi olastninjeni. Človek si je prisvojil tako gozd kot tudi druge dele narave. Odgovor na vprašanje, do kje seže lastninska pravica na naravi v lasti, pa ni enostaven in se je skozi čas spreminjal, skladno s spreminjanjem legalno in legitimno izraženih interesov lastnikov gozdov in družbenega interesa po ohranjanju narave (etični koncept pravic, Kirn 1992).

Gozd je večnamenski ekosistem, v katerem se najpogostejši interes lastnika po tržno zanimivem lesu in stranskih gozdnih proizvodih srečuje z naravovarstvenim interesom zagotavljanja ustreznega življenjskega prostora biotski pestrosti danega prostora.

Gozd je življenjski prostor tudi množici redkih in ogroženih oblik življenja.

Znotraj Brežiškega gozdnogospodarskega območja smo med lastniki gozdov opravili raziskavo, s katero smo ugotavljali možnosti ohranjanja narave v zasebni gozdni posesti. V prispevku predstavljamo nekatere, za varstvo narave pomembne rezultate raziskave.

2. MATERIAL IN METODE

Za zbiranje podatkov smo uporabili metodo anketiranja lastnikov gozdov.

Raziskavo smo izvajali na skupno 135.996 hektarjev velikem območju (brežiško GGO). Gozdov je 70.283 hektarjev. Zasebnih gozdov je 57.778 hektarjev (82,2 % vseh gozdov na območju raziskave). Gozdnatost območja raziskave je 51-odstotna.

2.1 ANKETNA RAZISKAVA

Uporabili smo metodo osebnega pogovora (intervju) po standardiziranem vprašalniku (63 vprašanj), ki je vseboval zaprta in odprta vprašanja. Vzorec lastnikov je bil oblikovan naključno znotraj določenega števila anketiranj po prostorskih enotah (stratificirano naključno vzorčenje). S prostorsko razporeditvijo smo zagotovili enakomerno pokritost opazovanega področja. Opravili smo 460 anonimnih anketiranj lastnikov gozdov.

Vprašalnik je bil sestavljen iz več sklopov vprašanj, in sicer splošni podatki o lastniku gozda, pomen gozda v ekonomiji lastnika, poznavanje varstva narave in lastnega gozda.

Anketni vprašalnik smo pripravili v sodelovanju s strokovnjaki s področja gozdarstva, sociologije in varstva narave. Operativno so ga preverili na Centru za javnomnenjske raziskave pri IDV FDV v Ljubljani, kjer so odgovore tudi vnesli v računalniško bazo podatkov (SPSS 11.0 for Windows) in pripravili izpise rezultatov.

Vseh gozdnih posesti znotraj območja raziskave je 20.988. Z vzorcem smo zajeli 2,19 % vseh gozdnih posesti na območju raziskave.

Ker ni natančnih podatkov niti o številu lastnikov gozdov, ki živijo na območju raziskave, niti o številu lastnikov gozdov, ki živijo na podeželju območja, na katerem smo izvajali raziskavo, ne moremo primerjati števila anketiranih lastnikov gozdov po površinskih razredih lastništva s celotnim številom lastnikov gozdov za opazovano območje.

Tabela 1: Primerjava vzorca po številu lastnikov gozdov s podatki za državo in območjem raziskave (Gozdnogospodarski načrt Gozdnogospodarskega območja Brežice za obdobje 2001–2010).

Table 1: Comparison of the pattern per number of forest owners with the data for the entire country and the research area (Forest management plan of the Brežice Forest Enterprise for the 2001–2010 period).

Možnosti	Skupaj	Do 0,9 ha	1 - 4,9 ha	5 - 14,9 ha	15 - 29,9 ha	30 in več ha
Slovenija	250.614	131.981	84.458	26.861	5.618	1.678
v %	100	52,7	33,7	10,7	2,2	0,7

Možnosti	Skupaj	Do 0,9 ha	1 do 4,9 ha	5 do 14,9 ha	15 do 29,9 ha	30 in več ha
Opravljeno anketiranj	460	105	219	117	13	6
v %	100	23,0	47,7	25,2	2,8	1,3

Pri analiziranju odgovorov je potrebno upoštevati, da je na celotnem območju raziskave le 37 zasebnih lastnikov gozdov z gozdno posestjo večjo od 30,1 hektarjev. Z raziskavo smo jih zajeli 6, kar je kot vzorec glede na dejansko število takšnih lastnikov relativno veliko, za analizo odgovorov v tem površinskem razredu lastništva pa relativno malo.

Ker je šlo za obsežno javnomnenjsko raziskavo, so v izogib možnim posrednim vplivom na odgovore anketiranje na terenu izvajali študentje in en dijak (dva študenta gozdarstva, študentka sociologije, dijak srednje šole) – vsi z opravljeno inštruktažo.

Anketiranje je potekalo od novembra 2003 do marca 2004. Obdelovanje zbranih podatkov pa se je "zavleklo" v leto 2005.

3. FUNKCIJE GOZDOV IN OBMOČJA NATURE 2000 NA OBMOČJU RAZISKAVE

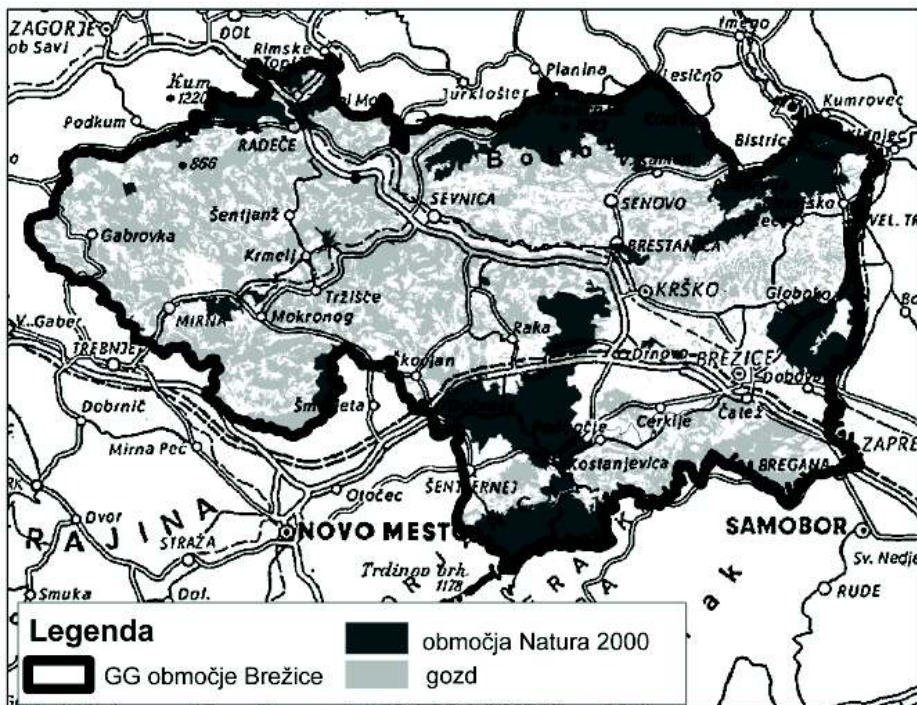
Za pripravo pregleda naravovarstvenih specifičnosti območja raziskave smo se omejili na dostopne vire podatkov o funkcijah gozdov iz območnega gozdnogospodarskega načrta za brežiško gozdnogospodarsko območje za obdobje 2001–2010 in opisov območij Nature 2000 iz Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000).

Zelo pomembno je dejstvo, da opazamo pojave redkih in ogroženih vrst tudi izven prostorsko opredeljenih mej območij Nature 2000 ali gozdov s poudarjeno biotopsko funkcijo.

V gozdnogospodarskem območju so na 13 % površine gozdnega prostora ekološke funkcije na 1. stopnji poudarjenosti, socialne pa na 5 % površine gozdnega prostora.

Območja Nature 2000 v brežiškem gozdnogospodarskem območju obsegajo 26.548,85 hektarjev gozdov (37,8 % vseh gozdov na območju). Struktura lastništva gozdov znotraj območij Natura 2000 je naslednja: 21.104,27 hektarjev gozdov (79,5 %) je v zasebni lasti, 4.962,94 hektarjev gozdov (18,7 % ali polovica vseh državnih gozdov na območju) je v upravljanju Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS, 481,64 hektarjev gozdov (1,8 %) pa je v lasti drugih pravnih oseb.

Skoraj tri četrtine površine vseh območij Nature 2000 na območju je v gozdu.

Slika 1: Meja brežiškega gozdnogospodarskega območja in območij Natura2000.

Fig.1: Boundaries of the Brežice Forest Enterprise and the Natura 2000 areas.

4. ANALIZA ZBRANIH PODATKOV – POSEBNOSTI LASTNIŠTVA GOZDA NA OBMOČJU RAZISKAVE

V poglavju predstavljamo nekatere posebnosti lastništva gozda na raziskovanem območju.

4.1 NEODVISNE SPREMENLJIVKE

4.1.1 Površina gozdne posesti in oddaljenost od domačije

70,7 % anketiranih lastnikov gozdov ne poseduje več kot 5 hektarjev gozda. Raziskovano območje spada med območja s po površini nadpovprečno majhno zasebno gozdno posestjo.

80,1 % anketirancev ima gozdno posest oddaljeno do 1500 metrov od domačije. Oddaljenost do najbližje lastne gozdne parcele se z razdrobljenostjo veča. Večja gozdna posest ostaja bližje domačiji.

4.1.2 Starostna struktura lastnikov gozdov in število članov gospodinjstva

Velika večina anketiranih lastnikov gozdov je bila starejša od 50 let (63,4 % anketirancev).

Več kot polovica anketirancev živi v gospodinjstvih z dvema do štirimi člani gospodinjstva.

V vsaki peti družini anketiranih lastnikov gozdov ni naslednika (dediča), ki bo sposoben skrbeti za gozd v lasti.

4.1.3 Stopnja izobrazbe lastnikov gozdov

11,4 % anketirancev nima dokončane osnovnošolske izobrazbe. 78 % anketiranih lastnikov gozdov (4 razrede OŠ ali manj, 5–8 razredov OŠ, nižja gimnazija, poklicna šola) ima samo najnujnejšo osnovno izobrazbo. Višjo ali univerzitetno izobrazbo je zaključilo le 2,4 % anketiranih lastnikov gozdov.

Izobrazbena struktura anketiranih lastnikov gozdov je sodeč po zbranih podatkih nekoliko nižja od slovenskega povprečja.

4.1.4 Zaposlitveni status anketiranih lastnikov gozdov

V starostni strukturi anketirancev je največ upokojencev (47,5 %). 27 % anketirancev je zaposlenih, le 9,6 % anketirancev pa se je opredelilo v kategorijo "kmet". Med anketiranci je bilo 5,7 % nezaposlenih.

4.2 ODVISNE SPREMENLJIVKE

4.2.1 Viri informacij, poznavanje predpisov in sodelovanje anketirancev z ZGS in ZRSVN

O lastnem gozdu, razen dokazil o lastništvu, anketiranci nimajo skoraj nikakršnih drugih informacij.

Največ informacij o gozdu in gospodarjenju z gozdom so anketiranci dobili pri starših, nato iz sredstev javnega obveščanja in pri gozdarjih.

Tabela 2: Srednje vrednosti ocen količine informacij o varstvu narave pri anketiranih lastnikih gozdov po različnih virih.

Table 2: Mean estimation values regarding the quantity of information on nature conservation in the questionnaires owners per different sources.

Možnosti	n	Srednja vrednost	Rang	Standardni odklon
iz sredstev javnega obveščanja	453	2,89	1	1,010
pri starših	454	2,78	2	1,123
v šoli	455	2,44	3	1,168
pri gozdarjih	454	2,39	4	1,214
pri znancih	452	2,21	5	1,064
pri naravovarstvenikih	453	1,51	6	,933
samoizobraževanje	446	1,46	7	0,961
drugje	244	1,11	8	0,577
na spletu	448	1,08	9	0,431

O varstvu narave so se največ naučili iz sredstev javnega obveščanja, nato od staršev in v šoli.

Na opazovanem območju je močno prisoten tradicionalen neformalen prenos znanja s staršev na potomstvo.

Na osnovi odgovorov o samoocenah anketirancev o poznavanju zakona o gozdovih in zakona o ohranjanju narave zaključujemo, da anketiranci vsebine omenjenih predpisov zelo slabo poznajo.

Skoraj 90 % anketirancev ne pozna pomena pojma "biotska pestrost".

Izstopa prepoznavnost Zavoda za gozdove Slovenije kot mesta za reševanje problemov varstva narave. Najverjetnejši vzrok temu je v razvejani terenski službi in rednih stikih z lastniki gozdov.

Tabela 3: Kam bi se najprej obrnili, če bi naleteli na naravovarstven problem?

Table 3: Who would you consult first if faced with a nature-conservancy problem?

Možnosti	Št. odgovorov	%
na Zavod za gozdove	247	55,2
na Krajevno skupnost	71	15,9
na občino	66	14,8
na Zavod za varstvo narave	41	9,2
kam drugam	22	4,9
ni odgovora	13	
skupaj	460	100,0

Tabela 4: Srednje vrednosti ocen izbranih poklicev (ugled, koristnost) po anketiranih lastnikih gozdov.

Table 4: Mean estimation values regarding the selected professions (reputation, usefulness) per questioned forest owners.

Možnosti	n	Srednja vrednost	Rang	Standardni odklon
zdravniški poklic	453	4,19	1	0,933
veterinarski poklic	456	3,90	2	0,966
učiteljski poklic	451	3,81	3	0,867
gozdarski poklic	453	3,64	4	0,953
kmetijski poklic (pospeševalec)	449	3,38	5	1,075
duhovniški poklic	445	3,33	6	1,201
poklic naravovarstvenika	433	3,22	7	1,090

Poklic naravovarstvenika je na območju raziskave slabo ocenjen, ker ga izmed izbranih poklicev anketiranci najmanj poznajo (izmed izbranih poklicev na podeželju najmanj intenzivno prisoten). Le 7,5 % anketirancev je izjavilo, da je že kdaj imelo stik s poklicnim naravovarstvenikom.

Relativno visok odstotek anketirancev (41,5 %) pri gospodarjenju s svojim gozdom ne sodeluje z Zavodom za gozdove Slovenije.

4.2.2 Osnovni (najbolj izstopajoči) interes do lastnega gozda in prisotnost razvojne vizije domačije

Tabela 5: Srednje vrednosti ocen pomembnosti lastnega gozda v ekonomiji lastnika gozda po kategorijah možnega dohodka.

Table 5: Mean values of the significance of own forest estimate in the forest owner's economy per possible income categories.

Možnosti	n	Srednja vrednost	Rang	Standardni odklon
kot vir lesa za kurjavo	459	4,38	1	1,246
kot vir pridobivanja gozdnih sadežev	460	2,57	2	1,282
kot vir tehničnega lesa za lastno porabo	458	2,42	3	1,435
kot vir stelje	460	2,35	4	1,570
kot vir dohodka od prodaje lesa	459	2,00	5	1,268
drugi viri dohodka iz gozda	249	1,04	6	0,327

Izstopa močno izražen interes po lesu za kurjavo. Razmeroma majhna površina gozda v lasti ob močno izraženem in prevladujočem interesu lastnika po lesu za kurjavo pomembno usmerja gospodarjenje z gozdom v lasti.

70,5 % anketirancev ugotavlja, da je dohodek od prodaje lesa iz lastnega gozda nepomemben v ekonomiji domačije.

Ugotovili smo trend naraščanja pomembnosti gozda v ekonomiji gospodinjstva in jasnosti razvojne vizije domačije v povezavi z naraščanjem velikosti gozdne posesti.

Primerjava ocen mnenj anketiranih lastnikov gozdov o možnosti sekanja večjih količin lesa kot jih dejansko sekajo v svojem gozdu v povezavi s površino gozda v lasti kaže, da se z naraščanjem površine gozda v lasti anketirancev stopnjuje opredelitev "lahko bi sekali več".

4.2.3 Pogostost pregledovanja in izvajanja del v lastnem gozdu

Izvajanje sečnje v lastnem gozdu je večinoma vsakoletno opravilo. To hkrati tudi pomeni, da lastniki, ki živijo na podeželju nedaleč od svojega gozda, svoj gozd intenzivno izkoriščajo. Svoj gozd pregledujejo večkrat letno.

7,4 % anketiranih lastnikov gozdov v lastnem gozdu iz različnih vzrokov ne sekajo.

60,6 % anketirancev v lastnem gozdu ne izvajajo nikakršnih gozdnogojitvenih del.

Iz podatkov anketirancev o pogostosti izvajanja sečnje v lastnem gozdu v primerjavi z velikostjo gozdne posesti v lasti je razvidna izrazita gostitev pogostosti izvajanja sečnje z naraščajočo površino gozda v lasti.

Poskušali smo tudi opredeliti vzroke navezanosti lastnikov gozdov na "posebej priljubljene" predele gozda znotraj njihove zasebne gozdne posesti.

Tabela 6: Vzroki priljubljenosti posebnega gozdnega predela pri anketiranih lastnikih gozdov združeni v kategorijah.

Table 6: Reasons (categories) for the popularity of a special forest district with the questionaired forest owners.

Opisani vzroki – združeni	% odgovorov
sprostitev, doživljanje narave	46,0
materialni interes (razna "nabiranja")	42,0
drugo	10,0
spomini	2,0
skupaj	100,0

Prisotnosti rastlinske ali živalske redkosti ali posebnosti v zasebnem gozdu ni nihče od anketiranih izpostavil kot vzroka za posebej priljubljen gozdni predel.

Priljubljenost določenih predelov gozda lahko povežemo z rekreacijskimi interesi anketiranih lastnikov. Najpogostejša "nabiranja" in "iskanje miru" kažeta na dojemanje gozda kot mirnega in varnega prostora.

4.2.4 Zanimanje anketiranih lastnikov gozdov za varstvo narave

Večino anketirancev varstvo narave zanima.

Večina anketirancev pa prepoznava pomen varstva narave kot naložbo za bodočnost.

Kljub temu, da je več kot polovica anketirancev (59,6 %) odgovorila, da pozna in upošteva večnamensko vlogo gozdov v prostoru, je še vedno visok odstotek anketirancev, ki večnamenske vloge gozdov ne pozna in tudi ne upošteva pri gospodarjenju z gozdom.

Tabela 7: Zanimanje za varstvo narave pri anketiranih lastnikih gozdov.

Table 7: Interest in nature conservation expressed by questioned forest owners.

Možnosti	Št. odgovorov	%
ne zanima me	21	4,6
kaj dosti me ne zanima	74	16,1
ne vem	77	16,7
da, zanima me	269	58,5
da, zelo me zanima	19	4,1
skupaj	460	100,0

Vsak deseti anketiranec je že imel problem, pri katerem bi potreboval nasvet naravovarstvene službe.

Zanimivi, tudi malce presenetljivi, so odgovori anketirancev na vprašanje o pripravljenosti vključitve njihove gozdne posesti v zavarovano območje.

Tabela 8: Odločanje anketiranih lastnikov gozdov o (hipotetičnem) predlogu vključitve posesti v zavarovano območje.

Table 8: Response by questioned forest owners to the (hypothetical) proposal of having property included in the protected area.

Možnosti	Št. odgovorov	%
da	142	30,9
ne	176	38,3
ne vem	141	30,6
ni odgovora	1	0,2
skupaj	460	100,0

Anketiranci so v odgovorih na to vprašanje zelo neopredeljeni.

Tabela 9: Pričakovane koristi anketiranih lastnikov gozdov od (hipotetične) vključitve posesti v zavarovano območje.

Table 9: Advantages expected by questioned forest owners from (hypothetical) inclusion of their property in protected area.

Smiselno združeni odgovori	Št. odgovorov
boljše varovanje narave-manj onesnaženja	36
dobra ideja-nič ne pričakuje	22
več denarnih sredstev	17
bolj urejena okolica	10
bolj urejene ceste in poti	5
več razvojnih možnosti	5
pomoč pri gospodarjenju	3
bodočnost je v ohranjanju krajine	2
bolj zdravo življenje	2
varstvo voda	1
več divjadi	1
več miru	1
oživljanje podeželja	1
več nadzora	1
skupaj	102

Vprašanje smo zastavili le anketirancem, ki so se strinjali z vključitvijo svoje posesti v (hipotetično) zavarovano območje. Prednosti vključitve posesti v zavarovano območje vidijo anketiranci predvsem v boljšem ohranjanju narave in okolja ter v višjem prilivu sredstev.

Tabela 10: Pomisleki anketiranih lastnikov gozdov ob (hipotetičnem) predlogu vključitve posesti v zavarovano območje.

Table 10: Doubts of questioned forest owners as to the (hypothetical) proposal of having their property included in the protected area.

Smiselno združeni odgovori	Št. odgovorov
bojazen pred omejitvami	62
bojazen pred izgubo lastništva	29
bojazen pred izgubo pravice odločanja-omejevanje svobode	20
nasprotuje-ne argumentira	14
ne vidi koristi	8
nezaupanje	1
skupaj	134

Vprašanje smo zastavili le anketirancem, ki se niso strinjali z vključitvijo svoje posesti v (hipotetično) zavarovano območje. Anketiranci izražajo predvsem bojazen pred omejitvami pri načinu gospodarjenja z gozdom.

Tabela 11: Opis florističnih posebnosti v gozdovih anketirancev (opis po anketiranih lastnikih gozdov).

Table 11: Description of special floristic features in forests of the questioned owners (description per questioned forest owners).

Navedbe anketirancev	Št. odgovorov
skorš	7
navadna bodika	7
tisa	5
brest	2
hrast dob	2
200 let star gaber	1
bela smreka (?)	1
brek, lesnika	1
brenkula (?)	1
brkula (?), skorš	1
bukev v Krakovskem gozdu	1
bukev, ki tri tedne prej odžene listje	1
črni javor (?)	1
divja češnja	1
divja hruška	1
gaber z dvema zrašenima spletenima vejama	1
hermelika (?)	1
javor (?)	1
lipa (?)	1
kostanj, rdeči bor (?)	1
velika jelka (?)	1
izjemno debeli hrasti	1
drevo 'janiks' 'rumenka' (?)	1
skupaj	41

Vsak četrti anketiranec izjavlja, da se je že udeležil naravovarstvene akcije. Ker praviloma ne ločijo varstva narave od varstva okolja, so kot vsebine udeleženih akcij praviloma navajali čistilne akcije.

Namenskih del, povezanih z varstvom narave, je bilo izvedenih zelo malo – le v dveh primerih!

4.2.5 Poznavanje lastnega gozda v smislu varstva narave

Od 41 navedb florističnih posebnosti jih 30 lahko upoštevamo kot potencialno pravilne navedbe. V odgovorih zasledimo, da lastniki kot posebnost izpostavljajo nekatere redke drevesne vrste (npr. skorš, brest), izjemne dimenzije ali nenavadno obliko rasti (npr. 200 let star gaber, gaber z dvema zraščanima spletenima vejama, izjemno debeli hrasti dobi), ugotavljajo pa tudi nenavadnosti (npr. zgodnje odganjanje listov pri eni bukvi, rast bukve v gozdu hrasta doba). Ob izginjanju bresta iz gozdov je razveseljivo, da sta dva lastnika prepoznala to drevesno vrsto in jo uvrstila med posebnosti. Na območju Bohorja je prisotna tradicija saditve navadne bodike (*Ilex aquifolium*) ob domačiji. Navadna bodika raste tudi po okoliških gozdovih, na kar so lastniki posebej ponosni in to tudi izpostavljajo kot posebnost.

Tabela 12: Opis favnističnih posebnosti v gozdovih anketirancev (opis po anketiranih lastnikih gozdov).

Table 12: Description of special faunistic features in forests of the questioned owners (description per questioned forest owners).

Navedbe anketirancev	Št.odgovorov
poljski zajec	3
bober	1
brglez, detel	1
golobi, kosi	1
kača belouška	1
kosec	1
kragulj	1
medved, divji prašič	1
močeradi	1
mravljišča	1
navadni jelen	1
podlasica	1
raki	1
različne vrste ptic	1
rjavi medved	1
skobec	1
veliki kragulj	1
veverice	1
fazani	1
žolna, detel, kljunač	1
skupaj	22

Od 21 navedb favnističnih posebnosti, prisotnih v gozdovih anketirancev, jih 11 lahko upoštevamo kot pravilne. Ocene "posebnosti/izjemnosti" pri anketirancih so tudi tu zelo subjektivne in pogosto lokalno pogojene, npr. fazan ne predstavlja posebnosti ali izjemnosti kot vrsta, ki je že nekaj stoletij prisotna v Posavju, lahko pa ga lastnik opredeli kot posebnost v svojem gozdu, kjer ga je nekoč (izjemoma?) tam ali v bližini opazil.

Tabela 13: Opis neživih posebnosti v gozdovih anketirancev (opis po anketiranih lastnikih gozdov).

Table 13: Description of special non-living features in forests of the questioned owners (description per questioned forest owners).

Navedbe anketirancev	Št. odgovorov
brezno, jama	22
izvir, potok, slap, jezero	15
pečine, skalni osamelci	15
rudnik premoga	1
skupaj	53

Iz zgornjih preglednic, kjer so predstavljene rastlinske, živalske ali nežive posebnosti, kot so jih navajali anketirani lastniki gozdov, je razvidno, da so ocene posebnosti ali redkosti precej splošne in subjektivne in niso v skladu s seznama redkih ali ogroženih vrst evropskega, državnega ali lokalnega pomena. Lažje opazne posebnosti (rastlinske in nežive) navajajo anketiranci pogosteje.

Z zelo visokim odstotkom anketiranci ugotavljajo, da v njihovih gozdovih ni nikakršnih posebnosti.

Vsak deseti anketiranec je član kakšnega društva, ki je po vsebini delovanja povezano tudi z varstvom narave.

4.3 MODEL POVPREČNEGA LASTNIKA GOZDA NA RAZISKOVANEM OBMOČJU

Iz zbranih odgovorov anketirancev je možno izdelati imaginarno podobo povprečnega anketiranega lastnika gozda. Tovrstna podoba je lahko dobra osnova za nadaljnjo razpravo. Za izdelavo modela smo uporabili najbolj pogoste odgovore anketirancev.

4.4 REZULTATI NEKATERIH POVEZAV MED ODGOVORI ANKETIRANCEV

V odgovorih je nakazano zviševanje odstotka opravljenih okoljevarstvenih, ne pa naravovarstvenih del z naraščanjem gozdne površine v lasti. Ocenjujemo, da gre za odraz večje skrbnosti in višje specializacije do gozda/gozdarstva z naraščanjem površine gozda v lasti.

Z večanjem gozdne posesti narašča odstotek stikov s poklicnim naravovarstvenikom.

S stopnjevanjem izobrazbe anketirancev tudi narašča odstotek stikov s poklicnim naravovarstvenikom. S stopnjevanjem izobrazbe anketirancev narašča tudi odstotek ugotovljenih problemov, kjer je bil potreben nasvet naravovarstvenika.

Najvišji odstotek strinjanja z (hipotetično) vključitvijo posesti v zavarovano območje je znotraj območja Kozjanskega parka.

Z večanjem površine gozdne posesti anketirancev se zmanjšuje odstotek lastnikov, ki jih varstvo narave ne zanima, izrazito pa naraščajo odstotki neopredeljenih lastnikov. V kategoriji anketirancev, ki jih varstvo narave zanima, z naraščanjem površine gozda v lasti zanimanje za varstvo narave nakazuje trend upadanja.

Sprejemljivost vključevanja posesti anketirancev v zavarovano območje v povezavi s starostnimi razredi anketirancev ne kaže izrazitejših povezav. Izstopa nasprotovanje vključitvi posesti v starostnem razredu 18–30 let.

Tabela 14: Model povprečnega anketiranega lastnika gozda

Table 14: Model of an average questionnaired forest owner

Kriterij	Srednja vrednost	% odgovorov
spol	moški	68,9
oblika lastnine	lastnik	71,9
starost	nad 50 let	63,4
površina gozda v lasti	do 5 ha	70,7
oddaljenost do najbližje gozdne parcele	do 500 m	53,7
izobrazba	osnovna šola ali manj	52,2
zaposlitveni status	upokojenec	47,5
število članov gospodinjstva	2–4 člani	53,3
finančne razmere v gospodinjstvu	nezadovoljive	40,7
opredelitev do varstva narave	naložba za bodočnost	63,1
vir informacij (šolanja) o gozdu	starši	najvišja ocena
vir informacij o varstvu narave	sredstva javnega obveščanja	najvišja ocena
pomembnost gozda v ekonomiji gospodinjstva	les za kurjavo	najvišja ocena
stik z lastnim gozdom	nekajkrat letno	42,5
pogostost izvajanja sečnje	vsako leto	64,3
sodelovanje pri sečnji	družinski člani	75,4
ocena jakosti poseganja v lasten gozd	dovolj	69,5
podatki o lastnem gozdu	dokazilo o lastništvu	100,0
vzrok večjega posega v lasten gozd	obnova/novogradnja hiše ali gospodarskega posloplja	72,5
ocena gozdnosti okolice	ravno prav	83,9
ocena primerjave vrednosti gozda z vrednostjo izraženo v denarju	gozd ima večjo vrednost	70,0
seznanjenost z večnamensko vlogo gozda v prostoru	da – upošteva pri gospodarjenju z gozdom	59,6
zanimanje za varstvo narave	da – ga zanima	58,5
poznavanje določil Zakona o gozdovih	ne pozna	52,4
poznavanje določil Zakona o ohranjanju narave	ne pozna	60,4
sodelovanje z Zavodom za gozdove Slovenije	sodeluje	58,4
udeleževanje pri naravovarstvenih akcijah	ne	75,3
članstvo v društvih/organizacijah, povezljivih z varstvom narave	ne	89,5
izvajanje naravovarstvenih del v lastnem gozdu	ne	81,1
udeleževanje sestankov v lokalni skupnosti z naravovarstveno vsebino	ne	81,3
vkjučevanje posesti v zavarovano območje	ne – neopredeljen	69,0
prisotnost naslednika gospodarjenja z gozdom	da	78,0
prisotnost razvojne vizije domačije	ne – neopredeljen	71,6
stik s poklicnim naravovarstvenikom	ne	92,5
prisotnost naravovarstvenega problema	ne	89,1
razmišlja o nakupu gozda	ne	87,0
razmišlja o prodaji gozda	ne	97,2
prisotnost priljubljenega predela gozda znotraj lastne gozdne posesti	ne	54,4
prisotnost rastlinske, živalske ali nežive posebnosti v lastnem gozdu	ne	88,6
strinjanje z možnostjo prostega prehajanja skozi zaseben gozd	da	75,2
strinjanje z možnostjo prostega nabiranja gozdnih sadežev	da	81,3
poznavanje pojma "biotska pestrost"	ne	86,7
poznavanje projekta "Natura 2000"	ne	90,0

Anketiranci starosti do 50 let se pogosteje odločajo za iskanje pomoči ob ugotovljenem problemu varstva narave na Zavodu za gozdove Slovenije in Zavodu RS za varstvo narave. Anketiranci nad 50 let starosti pa bi pogosteje iskali pomoč na krajevni skupnosti ali občini.

Anketiranci v starosti od 18–40 let v zelo visokem odstotku ocenjujejo, da poznajo različne funkcije gozda in jih nekaj tudi pri gospodarjenju upoštevajo. Z višanjem starostnih razredov pa obratno narašča odstotek nepoznavanja različnih funkcij gozda v prostoru.

S stopnjevanjem zanimanja za varstvo narave narašča tudi delež stikov s poklicnim naravovarstvenikom.

S stopnjevanjem zanimanja anketirancev za varstvo narave se stopnjuje (narašča) pripravljenost vključitve posesti v zavarovano območje, narašča tudi odstotek udeleževanja pri naravovarstvenih/okoljevarstvenih akcijah, narašča pa tudi odstotek prisotnosti priljubljenega predela znotraj svoje gozdne posesti.

S stopnjevanjem ocenjenega zadovoljstva s finančnimi razmerami na domačiji se stopnjuje tudi sprejemljivost vključitve posesti v zavarovano območje.

Pogostost pregledovanja svojega gozda se tudi zvišuje z večanjem gozdne površine v lasti.

Lastniki gozdov z močnejše izraženim zanimanjem za varstvo narave so pogosteje v stiku s svojim gozdom.

S stopnjevanjem zanimanja za varstvo narave narašča tudi pogostost izvajanja del v gozdu.

Izraženo zanimanje za varstvo narave se zvišuje skladno s stopnjevanjem (gostitvijo) časovnega poseganja v lasten gozd. Iz tega odnosa lahko zaključimo, da zanimanje za varstvo narave daje svojevrsten impulz intenzivnejšemu gospodarjenju z lastnim gozdom.

5. SUMMARY AND SOME PROPOSALS AS TO FURTHER WORK WITH FOREST OWNERS

Slovenia has ratified the Convention on biodiversity, which serves as a legal and program framework for effective measures to be taken for the conservation of biodiversity. One of the Convention's main objectives is, apart from biodiversity conservation, a sustainable use of nature's component parts, with forests indubitably being one of them. Along with the fact that nature cannot be successfully protected or conserved merely by more rigorous protection of certain smaller areas, the Convention on biodiversity provides a fundamental background for sustainable conservation of biodiversity in a certain area. Čater and Kutnar (1995) see the basic objective of forest management in providing for exclusively natural, original biological diversity based on indigenous species and their unchanged habitats.

With a public opinion poll we attempted to establish the difference between declarative and manifestation levels of ecological awareness as far as the questionaired forest owners are concerned. The highly expressed interest of these people in nature conservation has not been confirmed in environmentally motivated everyday practices (nature-conservancy works). The highly exposed significance of the media in the formation of attitude towards nature conservation indicates a relatively high "plasticity" of the general nature-conservationist awareness in the questionaired forest owners. This may mean that these people's nature conservation awareness is subjected to changes and highly susceptible to various interpretations of nature conservation (Kos 1995).

The attitude towards property (nature) is still to a great extent anthropocentric and instrumental. The general environmental awareness is predominantly oriented only towards environment protection

and less towards (nature-conservancy) values, which (still) have no calculable economic value (Kos 1995). In the future, we expect that the instrumental attitude towards the forest will be preserved, along with more distinct consideration for protection (conservation) of nature (biodiversity).

The questioned forest owners exert influence upon forests through the manner of their exploitation. When implementing practical works in the forest, with intention of satisfying their needs for wood, they can have indirect and direct influence on the presence of rare and endangered forms of life in it. The carried research has shown that there are certain advantages in maintaining landscape's biodiversity, if forest property is superficially fragmented. It would be wrong to think, however, that the owner of a small forest can make no nature-conservancy mistakes while managing his property. It must be taken into consideration that here we are dealing with a series of owners in a relatively small unit of surface area, who as a rule carry out regular logging activities (yearly or every few years). Along the fact that no less than 82.6% of all forests are privately owned in the researched area and that the great majority of the owners actively manage their property, it is clear that private forest owners exert great influence on the functioning of forest ecosystems in the area of our research (dispersion of various rare and endangered forms of life).

The research has shown that the questioned forest owners are very poorly acquainted with the regulations in the sphere of nature conservation or forestry, the same as with protected and rare forms of life. Furthermore, it has been established that they know absolutely nothing about the more recent findings in the field of nature conservation. The questioned people confuse nature conservation with environment protection.

We have assessed that there are, in the area of our research, no systematic communication flows between nature conservation and forest owners.

As a rule, the questioned forest owners have no professional data on their forest property, except for some proofs as to its ownership. In our opinion, such state of affairs is simply unacceptable.

It was established that the questioned forest owners look after nature neither methodically nor consciously. The traditional use of their forests is ascribed a high degree of legitimacy by them.

Although the majority of the questioned forest owners declared that they were interested in nature conservation, we can conclude, on the basis of the gathered data, that nature conservation awareness of the questioned people is low. While analysing the questions we had the same scruples as expressed by Kos (1995), i.e. that in our country the motivation of ecological (nature conservationist) scruples is still fed more from traditionalistically founded values than from post-modern ecological sensitivity that is on the increase in the world today.

The question, whether the forest owners experience nature conservation as an integral protection of a natural space or more as nature conservation in the sense of natural resources conservation, remains unanswered. We assume that the forest owners comprehend nature conservation more as a pragmatic protection of natural resources, to which forests belong as well.

On the basis of the analysed answers given by the questioned forest owners regarding the presence of species or non-living nature significant for nature conservation in their forests, we can conclude that these people assess the special local features very subjectively and that they are not acquainted with the nature-conservationist lists of rare and endangered forms of life. We established that even with a higher level of education the knowledge of rare and endangered species does not improve.

A major impact of the media on the formation of the attitude of the questioned people towards nature conservation was also noted.

Although we can say that privately owned forests contribute to a better financial situation in various households, the latter are in most cases not vitally dependent on them (as a consequence of superficially small forest properties). This somewhat lowers the position of the forest on the scale of rural people's values. With increasing forest property and thus with greater specialisation of the owners for work in the forest and, in turn, with higher income from the forests, these relations change to the advantage of a greater dependence of the owner (homestead) on the forest. We have also established that the "burdening" of forest property with material interests of the forest owners is reduced with increased forest property.

Considering that nature-conservancy regulations obligate forest owners to respect them, and as we assessed that forest owners are very poorly acquainted with forests in the sense of nature conservation, we propose the following:

- preparation of a communication strategy for informing forest owners about the local nature-conservancy issues;
- establishment of a systematic, lasting and direct system of informing forest owners about all current nature-conservationist findings and events in their forests or immediate vicinity by sending them information leaflets;
- introduction of obligatory education for all forest owners, which should include the following subjects: the basics of ecology, legal regulations, natural treasures of the wider surroundings of private forest sites, and competences of public forestry and nature-conservationist institutions;
- promotion of people's integration in local associations, where the basic task of a society taking part in education concerning high-quality, safe and effective work in the forest, must be supplemented with various nature-conservationist issues (upon establishing that every fifth questionaired person declared that he had no successor who would be able to look after the forest in the future, and that it is only every fourth questioned person that has a clear vision of his homestead's development). As the question is raised how the obligations regarding forest protection will be implemented in compliance with the Law on forests, we think that one of the priority tasks of the newly founded societies should be a search for solutions and help to those forest owners who can no longer carry out certain works in the forest or have no possibilities to do so;
- faster establishment of a nature-conservancy service in the entire territory of the country (high recognisability of the Slovene Forestry Service as of the competent place for solving nature-conservationist problems justifies the legislator that entrusted to the public forestry service the organisation and implementation of nature-conservationist supervisory service)
- fast introduction of "certifying" private forest management;
- introduction of financial stimulation (subsidies, tax relief) with nature-conservationist requirements of adjusted forest management.

6. VIRI

1. Čater, M., L. Kutnar (1995): Biološka pestrost gozdov. *Gozdarski vestnik*, 4: 187-195
2. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Brežice za obdobje 2001-2010. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Brežice, 2001, Brežice
3. Kim, A. (1992): Ekološka (okoljska) etika. *Aram d.o.o.*, Maribor, 43pp.

4. Kos, D (1995): Javno mnenje in okoljska zavest. Gea College, Ljubljana, 16pp.
5. Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). Ur.l.RS št. 2277-49/04
6. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). Ur.l.RS št. 110/04
7. Zakon o gozdovih. Ur.l.RS št. 30/93
8. Zakon o ohranjanju narave. Ur.l. RS št. 56/99, 31/00, 96/04
9. Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki pestrosti. Ur. l. RS št. 30/96